

Examenstof Geschiedenis HAVO

CE:

35% = oriëntatiekennis (tijdvakken, periodes en kenmerkende aspecten)

Prehistorie	Oudheid	Middeleeuwen		Vroegmoderne tijd			Moderne tijd		
		Vroege middeleeuwen	Late middeleeuwen	Tijdvak 5	Tijdvak 6	Tijdvak 7	Tijdvak 8	Tijdvak 9	Tijdvak 10
Tijdvak 1	Tijdvak 2	Tijdvak 3	Tijdvak 4	Tijdvak 5	Tijdvak 6	Tijdvak 7	Tijdvak 8	Tijdvak 9	Tijdvak 10
tot 3000 vC	3000 vC – 500 nC	500 - 1000	1000 - 1500	1500 - 1600	1600 - 1700	1700 - 1800	1800 - 1900	1900 - 1950	1950 - 2000
				16e eeuw	17e eeuw	18e eeuw	19e eeuw	(eerste helft) 20e eeuw	(tweede helft) 20e eeuw
<p>3x</p> <ul style="list-style-type: none"> Levenswijze van jagers-verzamelaars Ontstaan van landbouw en landbouw-samenlevingen Ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen 	<p>5x</p> <ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling wetenschappelijk denken en denken over politiek en burgerschap in Griekse stadsstaat Klassieke vormentaal Grieks-Romeinse cultuur Groei Romeins imperium, waardoor Grieks-Romeinse cultuur zich verspreidt Confrontatie Grieks-Romeinse en Germaanse cultuur Ontwikkeling jodendom en christendom als monotheïstische godsdiensten 	<p>4x</p> <ul style="list-style-type: none"> Verspreiding christendom in Europa Ontstaan en verspreiding van de Islam Vervanging landbouw-stedelijke samenleving door hofstelsel en horigheid Feodale verhoudingen in het bestuur 	<p>5x</p> <ul style="list-style-type: none"> Opkomst handel en ambacht leidt tot herleven landbouw-stedelijke samenleving Opkomst stedelijke burgerij en groeiende zelfstandigheid van steden Conflict tussen de geestelijke en de wereldlijke macht over het primaat Expansie van de christelijke wereld, onder meer: kruistochten Staatsvorming en centralisatie 	<p>5x</p> <ul style="list-style-type: none"> Conflict in de Nederlanden leidt tot stichting Nederlandse staat Protestantse Reformatie leidt tot splitsing in de kerk Hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de oudheid Mens- en wereldbeeld en wetenschappelijke belangstelling van de renaissance Europese expansie overzee 	<p>4x</p> <ul style="list-style-type: none"> Streven van vorst naar absolute macht Bijzondere plaats van de Republiek in staatkundig, en bloei in economisch en cultureel opzicht Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en opkomst wereldeconomie Wetenschappelijke revolutie 	<p>4x</p> <ul style="list-style-type: none"> Rationeel optimisme en verlicht denken worden toegepast op alle terreinen van de samenleving Verlicht absolutisme Uitbouw Europese overheersing (plantagekolonies en driehoekshandel) en opkomst abolitionisme Democratische revoluties die leiden tot tot discussies over grondrechten en burgerschap 	<p>6x</p> <ul style="list-style-type: none"> Industriële revolutie leidt tot een industriële samenleving Discussies over de sociale kwestie Modern imperialisme dat verband houdt met industrialisatie Opkomst van emancipatie-bewegingen Democratisering, steeds meer mannen en vrouwen nemen deel aan politiek Opkomst politiek-maatschappelijke stromingen 	<p>8x</p> <ul style="list-style-type: none"> Propaganda, communicatie en massaorganisatie In praktijk brengen van de totalitaire ideologieën Wereldwijde crisis van het kapitalisme Voeren van twee wereldoorlogen Racisme en discriminatie leidt tot genocide Duitse bezetting van Nederland Verwoestingen door massa-verniëtigingswapens en betrokkenheid van burgers bij de oorlog Verzet tegen het westers imperialisme 	<p>5x</p> <ul style="list-style-type: none"> Verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en dreigende atoomoorlog Dekolonisatie maakt een einde aan de westerse heerschappij in de wereld Eenwording van Europa Westerse welvaart leidt tot sociaal-culturele veranderingen Ontwikkeling van multiculturele en pluriforme samenlevingen

Tijdvak 1 t/m 4 alleen op het schoolexamen (SE) en niet op het Centraal Examen (CE)

HC Britse rijk (1585-1900)

- Kolonies in de Amerika's
- India wordt de belangrijkste kolonie
- Kolonies en sociaal-economische ontwikkelingen in Groot-Brittannië

HC Duitsland (1918-1991)

- Opkomst nationaalsocialisme en WO II
- Ontstaan en verloop Koude Oorlog
- Hereniging Duitsland en Europese integratie

HC Nederland (1948-2008)

- Maatschappelijke verhoudingen 1948-1978
- Maatschappelijke verhoudingen 1978-2008

65% = HC's (+KA's)
De cursieve KA's komen voor in de historische contexten!

Examenstof Geschiedenis HAVO

CE:

35% = oriëntatiekennis (tijdvakken, periodes en kenmerkende aspecten)

65% = HC's (+KA's)
De cursieve KA's komen voor in de historische contexten!

Vroegmoderne tijd			Moderne tijd		
Tijdvak 5	Tijdvak 6	Tijdvak 7	Tijdvak 8	Tijdvak 9	Tijdvak 10
1500 - 1600	1600 - 1700	1700 - 1800	1800 - 1900	1900 - 1950	1950 - 2000
16e eeuw	17e eeuw	18e eeuw	19e eeuw	(eerste helft) 20e eeuw	(tweede helft) 20e eeuw
5x	4x	4x	6x	8x	5x
<ul style="list-style-type: none"> • Conflict in de Nederlanden leidt tot stichting Nederlandse staat • Protestantse Reformatie leidt tot splitsing in de kerk • Hemieuwde oriëntatie op het erfgoed van de oudheid • Mens- en wereldbeeld en wetenschappelijke belangstelling van de renaissance • Europese expansie overzee 	<ul style="list-style-type: none"> • Streven van vorst naar absolute macht • Bijzondere plaats van de Republiek in staatkundig, en bloei in economisch en cultureel opzicht • Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en opkomst wereldeconomie • Wetenschappelijke revolutie 	<ul style="list-style-type: none"> • Rationeel optimisme en verlicht denken worden toegepast op alle terreinen van de samenleving • Verlicht absolutisme • Uitbouw Europese overheersing (plantagekolonies en driehoekshandel) en opkomst abolitionisme • Democratische revoluties die leiden tot tot discussies over grondrechten en burgerschap 	<ul style="list-style-type: none"> • Industriële revolutie leidt tot een industriële samenleving • Discussies over de sociale kwestie • Modern imperialisme dat verband houdt met industrialisatie • Opkomst van emancipatiebewegingen • Democratisering, steeds meer mannen en vrouwen nemen deel aan politiek • Opkomst politiek-maatschappelijke stromingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Propaganda, communicatie en massaorganisatie • In praktijk brengen van de totalitaire ideologieën • Wereldwijde crisis van het kapitalisme • Voeren van twee wereldoorlogen • Racisme en discriminatie leidt tot genocide • Duitse bezetting van Nederland • Verwoestingen door massa-vernietigingswapens en betrokkenheid van burgers bij de oorlog • Verzet tegen het westers imperialisme 	<ul style="list-style-type: none"> • Verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en dreigende atoomoorlog • Dekolonisatie maakt een einde aan de westerse heerschappij in de wereld • Eenwording van Europa • Westerse welvaart leidt tot sociaal-culturele veranderingen • Ontwikkeling van multiculturele en pluriforme samenlevingen

HC Britse rijk (1585-1900)

- Kolonies in de Amerika's
- India wordt de belangrijkste kolonie
- Kolonies en sociaal-economische ontwikkelingen in Groot-Brittannië

HC Duitsland (1918-1991)

- Opkomst nationaalsocialisme en WOII
- Ontstaan en verloop Koude Oorlog
- Hereniging Duitsland en Europese integratie

HC Nederland (1948-2008)

- Maatschappelijke verhoudingen 1948-1978
- Maatschappelijke verhoudingen 1978-2008

Examenstof Geschiedenis VWO

CE:

35% = oriëntatiekennis (tijdvakken, periodes en kenmerkende aspecten)

65% = HC's (+KA's)
De cursieve KA's komen voor in de historische contexten!

Prehistorie	Oudheid	Middeleeuwen		Vroegmoderne tijd			Moderne tijd		
		Vroege middeleeuwen	Late middeleeuwen	Tijdvak 5	Tijdvak 6	Tijdvak 7	Tijdvak 8	Tijdvak 9	Tijdvak 10
Tijdvak 1	Tijdvak 2	Tijdvak 3	Tijdvak 4	Tijdvak 5	Tijdvak 6	Tijdvak 7	Tijdvak 8	Tijdvak 9	Tijdvak 10
tot 3000 vC	3000 vC – 500 nC	500 - 1000	1000 - 1500	1500 - 1600	1600 - 1700	1700 - 1800	1800 - 1900	1900 - 1950	1950 - 2000
				16e eeuw	17e eeuw	18e eeuw	19e eeuw	(eerste helft) 20e eeuw	(tweede helft) 20e eeuw
3x	5x	4x	5x	5x	4x	4x	6x	8x	5x
<ul style="list-style-type: none"> Levenswijze van jagers-verzamelaars Ontstaan van landbouw en landbouw-samenlevingen Ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling wetenschappelijk denken en denken over politiek en burgerschap in Griekse stadsstaat Klassieke vormentaal Grieks-Romeinse cultuur Groei Romeins imperium, waardoor Grieks-Romeinse cultuur zich verspreidt Confrontatie Grieks-Romeinse en Germaanse cultuur Ontwikkeling jodendom en christendom als monotheïstische godsdiensten 	<ul style="list-style-type: none"> Verspreiding christendom in Europa Ontstaan en verspreiding van de Islam Vervanging landbouw-stedelijke samenleving door hofstelsel en horigheid Feodale verhoudingen in het bestuur 	<ul style="list-style-type: none"> Opkomst handel en ambacht leidt tot herleven landbouw-stedelijke samenleving Opkomst stedelijke burgerij en groeiende zelfstandigheid van steden Conflict tussen de geestelijke en de wereldlijke macht over het primaat Expansie van de christelijke wereld, onder meer: kruistochten Staatsvorming en centralisatie 	<ul style="list-style-type: none"> Conflict in de Nederlanden leidt tot stichting Nederlandse staat Protestantse Reformatie leidt tot splitsing in de kerk Hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de oudheid Mens- en wereldbeeld en wetenschappelijke belangstelling van de renaissance Europese expansie overzee 	<ul style="list-style-type: none"> Streven van vorst naar absolute macht Bijzondere plaats van de Republiek in staatkundig, en bloei in economisch en cultureel opzicht Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en opkomst wereldeconomie Wetenschappelijke revolutie 	<ul style="list-style-type: none"> Rationeel optimisme en verlicht denken worden toegepast op alle terreinen van de samenleving Verlicht absolutisme Uitbouw Europese overheersing (plantagekolonies en driehoekshandel) en opkomst abolitionisme Democratische revoluties die leiden tot tot discussies over grondrechten en burgerschap 	<ul style="list-style-type: none"> Industriële revolutie leidt tot een industriële samenleving Discussies over de sociale kwestie Modern imperialisme dat verband houdt met industrialisatie Opkomst van emancipatie-bewegingen Democratisering, steeds meer mannen en vrouwen nemen deel aan politiek Opkomst politiek-maatschappelijke stromingen 	<ul style="list-style-type: none"> Propaganda, communicatie en massaorganisatie In praktijk brengen van de totalitaire ideologieën Wereldwijde crisis van het kapitalisme Voeren van twee wereldoorlogen Racisme en discriminatie leidt tot genocide Duitse bezetting van Nederland Verwoestingen door massa-vernietigingswapens en betrokkenheid van burgers bij de oorlog Verzet tegen het westers imperialisme 	<ul style="list-style-type: none"> Verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en dreigende atoomoorlog Dekolonisatie maakt een einde aan de westerse heerschappij in de wereld Eenwording van Europa Westerse welvaart leidt tot sociaal-culturele veranderingen Ontwikkeling van multiculturele en pluriforme samenlevingen

HC Steden & Burgers in de lage landen (1050-1700)

- Opkomst stedelijke burgerij
- Sociaaleconomische en politieke ontwikkeling stedelijke burgerij
- Positie burgers tijdens de Gouden Eeuw in de Republiek

HC Verlichting (1650-1900)

- Verlichte ideeën over een rechtvaardige samenleving
- Democratische revoluties in Frankrijk en Amerika
- Politieke cultuur in Europa in de 19de eeuw

HC China (1842-2001)

- China verliest positie als regionale grootmacht
- Ontstaan Volksrepubliek China
- Ontwikkeling Volksrepubliek China tot grootmacht

HC Duitsland (1918-1991)

- Opkomst nationaalsocialisme en WO II
- Ontstaan en verloop Koude Oorlog
- Hereniging Duitsland en Europese integratie